

Prof. T. G. Masaryk:

Moderní názor na ženu.

Názorů o ženě t. zv. moderních je dnes už hodně mnoho. Přehled a kritika jejich byly by poučny a zajímavý, ale to není mým úkolem tentokrát; chci pozitivně zformulovat, co se mi zdá názorem o ženě opravdově moderním, pokrokovým.

Moderním je úsilí, posilnit a povznést energii člověka a pocit osobní odpovědnosti, vypěstovat harmonicky všechny jeho mohutnosti, každé individuum společnosti postavit na roveň. Rovnost není totožností: každému individuu má být dána příležitost vyvíjet se normálně a všech jeho pěkných a dobrých sil má být využito pro celek. Moderním je úsilí zrušit výsady některých tříd a individuí v těch třídách — silnější má pomáhat slabšímu, toť přikázání nejlepších a nejpokročilejších duchů nové doby.

S tohoto hlediska posuzován starý názor o ženě byl, že žena je pro muže; Eva byla stvořena pro Adama, to je ve vší stručnosti starý názor, názor, že žena je pro mužovo pohodlí, v nejlepším případě pro odchování jeho dětí.

Tento starý názor posud nejsilněji drží a posvěcuje oficiální náboženství. Zákon Starý i Nový (zde hlavně Pavel); literatura, literatura dekadentní všech směrů («novoromantism» a t. p.). Prakticky jej podporuje a provádí politika, vojenství a kapitalism. Avšak věda tento

názor ještě hájí, zejména medicína a psychologie. Také umění.

A přece tento starý názor je docela pochybný, je nepěkný, je nemravný.

Muž a žena jsou si rovni. Jsou mezi nimi různosti, ale nikoli takové, že by se smělo mluvit o nerovnosti přirozené. Rozdíl mezi oběma je fyziologický. Říká se, že žena je fyzicky slabší — možná; přihlížíme-li však k tomu, jak se právě fyzických sil slabší ženy využívá, zdá se, že síla ženy je jiná, než mužova, ale že slabší není. Myslím, že odchovám několika dětí, zejména v menších a dokonce stísněných poměrech hospodářských, vyžaduje mnohem více nervní síly než učení mužovo na školách a služba úřednická a kterákoli jiná.

Duchovně jsou si muž a žena rovni, a také mravně. Muž není silnější rozumem. Neměříme-li rozum učeností a stoletími vyceповanou rutinou různých zaměstnání t. zv. inteligentních, musíme uznat, že naše matky a ženy co do kapacity, hloubky a pronikavosti, nemyslí méně a hůře než my. Slušné opatrování chudší domácnosti a všecka s tím spojená starost vyžaduje většího rozumového napětí než činnost v nějakém úřadě nebo na katedře a kazatelně.

Žena a muž jsou také rovni mravně. Tím čelím proti starému chytráckému vychvalování vyšší prý mravnosti ženské, její jemnějších a slabších citů a její ideálnosti — to jsou fráse, aby muž všechny ty ideály a city směl důsledně šlapat, anebo, aby si ve svém zhýraleckém vysílení směl pohodlně a lacině opatřit ošetřovatelku. Ne — žena není lepší, ovšem ani horší než muž; to záleží na individuích. Žena a muž se od počátku vyvíjejí společně, působili všude a stále působí na sebe vzájemně a proto ani není možné,

aby mravní a vůbec duchovní stav jednoho nebo druhého byl nižší nebo vyšší.

Nerovnost mezi mužem a ženou není přirozená, není od přírody, ale vyvinula se historicky; a jak v historii dělalo se mnoho chyb a chyb často osudných, tak stala se také chyba a chyba veliká potlačením ženy.

Nerovnost ženy a muže není jedinou nerovností ve společnosti; posud nerovnost aristokratická byla a je pravidlem — lidé moderní pracují k odstranění všech neoprávněných nerovností.

Potlačení ženy motivuje se zastanci starého řádu společenského několikerými důvody čerpanými z chybné psychologie a sociologie.

Na prvním místě překáží lepšímu pochopení pověra domácnosti.

Pamatuji se živě, jak jsem v dětství slýchal, že se chléb nesmí kupovat, že pořádná hospodyně jej musí péci doma. Dnes je to otázka peněz a dělby práce: když se kupují od pekaře rohlíky a housky, od cukráře dorty, proč by se stejně nekoupil chléb, když se tím žena uvolní pro práci jinou a cennější? Generace starší stejně žádaly, aby žena doma předla, tkala a šila — dnes tyto názory se drží jen tam, kde společnost hospodářsky žije primitivně.

Viděl jsem rodiny v Anglii hospodařící společně, domácnostní družstva: proč by se také u nás známí na venkově nebo i v městě nespojili, aby sobě a ženám svým ulevili? (Dům obydlený známými mohl by mít společné topení, osvětlení atd.)

Domácnost — ano, buď posvěcena a svatá, ale k tomu je především třeba, aby žena nebyla domácími otrokem!

Ve jménu domácnosti oddalujeme ženy od veřejné práce. Sice ve svých pedagogikách a ekonomikách velebíme konkurenci (cemulaci —

řekl Kollár), vliv nápodoby a ceníme si všechny ty silné popudy k činnosti, jež máme z veřejnosti, ale ženy a dcery své odsuzujeme v úkryt domácnosti, zužujeme jejich obzor a umrtvujeme jejich energii, nešetříce jejich přirozeného nadání.

Tuto pověru domácnosti opíráme o zvláštní pověru hospodářskou. Žena je prý příliš něžný tvor, abychom ji chtěli připustit ve všeobecnou konkurenci — ta prý by ji zničila. Avšak: žena přece musí se žít, kdo ji živí? Otec, muž, bratr, jestliže se nedovede vyživit sama; ti proto musí tím houževnatěji konkurovat, protože mají větší břímě hospodářské, než když žena jim pomáhá, vydělávajíc si sama. Proč by nevydělávala, je-li toho schopna?

Skutečně to směšné a škaredé lapání muže, to nemožné vychování k domácnosti, jakého se našim patricijským dcerkám posud dostává — trochu němčiny, frančiny, bříkání na klavír, šití a střádání výbavy - - jak je to nepraktické, hloupé, ponižující! A k tomu všemu: jak to vysiluje ženy nadanější, jemnější a myslivější, mnohem více než ty domnělé účinky konkurence.

Tím vším není řečeno, že by žádná žena nesměla vařit a hospodařit. Mnohá žena v tom zaměstnání bude mít zálibu — jistě vaření a hospodaření není činností nečestnou a ponižující; ale o to běží, aby špatnou ekonomikou žena netrpěla, aby sil svých, má-li jich, užívala lépe, právě také hospodářsky vydatněji.

Ale nejen v kruzích zámožnějších a prostředních, také v chudině, dělnictvu, panuje nerozumná ekonomie sil — Macharova »otrokyně otroka« praví tu všecko.

Žena jako muž má úkol sociální. — Dnes otázka sociální je tak naléhavá, že nejen muž,

Modernim pro muš a lozu je, iinil dobre
a nječkajit iro, aby edelal' a edelali urale
iinil dobre. 15.

Moderni iine pnta urade a ve vira soukromé
a vorojúe tade pucoval pnti lovi porovová, ktere
dusi je i muš flejús. Modernim zoro / ako modimé
muš pnto ra prarde.

Moderni iine urade se vidit majou, urade
delal nra meko co delá muš. lo pat delaji
muš je i pntu' a do-ko' ? To vira se
nra emecipace, a nra ni napodobni na pi.
rousu, pnti, a.l. p. je nra ni uplatni nra.

ale stejně žena jí se musí zabývat, musí o úkolech sociálních přemýšlet a o úkolech těch už také s mužem spolupracovat.

Otázka sociální není však už filantropickým, humanitním sportem, nýbrž prací k zákonnému zajištění sociální spravedlnosti. Žena proto musí pochopovat veřejné a politické úkoly doby, musí jako muž a s ním se věnovat veřejnosti.

Proti těmto požadavkům nepřátelé společenského pokroku dovolávají se — lásky. Láska — kolik pověr tají se v tomto tak zneužívaném slově ... Smyslnost, egoism a sentimentálnost, slabošské citlivůstkářství, neschopné silných citů, předstírá posvátnost manželství a lásky, aby udrželo, stručně řečeno, prostituci, prostituci veřejnou, tajenou, zákonnou — ve všech formách, také manželskou.

Dekadentními frázemi o ženě spasitelce, o její záhadnosti a tajuplnosti, o ochránkyni manželského krbu a t. p. zastírá se honba po penězích a pohodlí, po kuchařce a milence, po ošetřovatelce a hospodyně v jedné osobě ...

Láska a manželství je také spojením duší, duší zdravých v zdravém těle; manželství je sloučením samostatných individuí, duše proti duši — otrokyně je dnešnímu mužovi ovšem milejší. Tomuto tuctovému mužovi, jehož lásku opěvuje na sta básníků, hovících starým názorům a zvykům, manželství znamená konec duchovního bažení a dychtění, individuím zdravým a silným je počátkem společného vývoje, společné práce na všecku dobu životní, na věčnost.

Pravá láska znamená přísné jednoženství a jednomužství. Této lásce překáží pověra medicínská, věda ve službách starého řádu společenského a jeho zmrzačené rodiny, překáží jí ještě literatura, překáží jí náboženství.

Pravá láska u nás teprve vznikne, až bude pře-

konán katolický ideál asketický. Toto překonání nestane se však bezuzdnou nečistotou, sentimentálně a romanticky vzdychající po čistotě, nestane se potácením mezi madonou a prostitutkou, oltářem a hampejzem, jež podle pařížských vzorů líčí naše dekadentní literatura, nýbrž čestností mužnou. Čistota není jen ve fyzickém panenství, čistota je v silné mužnosti. Katolicism podává asketický ideál madony, ale zároveň zásadně ten ideál znehodnocuje svým hrubým názorem o nižší hodnotě ženině a tím vypěstoval ten zvláštní smyslný jesuitism. Prakticky katolicism nemravně působí celibátem svých kněží, dávajících ve veliké většině případů špatný příklad.

Žena je prý od přírody určena být matkou, tak zní heslo mnohoženství a mnohomužství; to není pravda, není to víc pravda, nežli že muž od přírody má být otcem. Jméno matka není o nic světější než jméno otce, oba mají úkol bdít nad dušemi svých dětí.

Muž však svaluje své rodinné povinnosti na ženu. Známe případ, kde žena unavena probdělými nocemi u kolébky nemocného dítěte po denní práci v domácnosti a práci v domácnosti a s malými dětmi, nadýchala se otravného plynu, aby se občerstvila pro uvítání muže, když večer měl přijít z úřadu. On směl být unaven po své práci, ona ne, ona měla muže potěšit — věděla, nebude-li aspoň vesele vypadat, že hrozí — hospoda.

Ó ty hrozné, české hospody, olupující muže a otce a ničící posvátnost rodiny. A jak ti čeští mužové, toužící tolik po domácnosti, svůj volný čas tráví v hospodském kouři a alkoholismu!

Moderním pro muže a ženu je, činit dobré a nepřekážet ženě, aby kdykoli a kdekoli mohla činit dobré.

Moderní žena proto všude a ve všem, soukromě a veřejně bude pracovat proti těm pověrám, které dusí ji i muže stejně. Moderní žena jako moderní muž půjde za pravdou!

Moderní žena nebude se řídit mužem, nebude dělat všechno, co dělá muž. Copak dělají mužové jen pěkné a dobré? To, čemu se říká emancipace, a není než napodobením na př. kouření, pití a t. p., není než zpátečnictvím.

Nemluvil jsem a nerad mluvím o otázce ženské. Protože otázka ženské není, jako není otázka jen mužské: je otázka společnosti. Muž a žena od samého počátku kulturního vývoje byli spolu a dovedli všechno dělat společně, byla vždy vzájemnost — každá vnitřní změna ženy je změnou muže, muže také ženy.

Je nesprávné muže a ženy proti sobě stavět — společnost, národ, jsou miliony mužů a žen, miliony individuí vzájemně spjatých v celek a proto musí býti všechna starost muže a ženy, aby tento celek byl organický.

Je dobře, jestliže se asociují v různé spolky. Asociace je dnes zbraní všech slabších, je prostředkem pro vydatnější spolupráci. Je proto pokrok, tvoří-li se rozmanité ženské spolky a kluby, ať už spolky žen samých nebo zároveň s muži.

Pokud dovedu vidět do našich poměrů, je potěšitelné, že ženy a mužové tak částo postupují společně: jak moderních žen je poskrovnu, tak poskrovnu je moderních mužů a proto se dobře mohou podporovat ve svém úsilí.

Toto moderní úsilí mužů a žen je nutným pokračováním v národní práci obrodné. Naše obrození nebude skutkem, pokud se duchovně, mravně a sociálně neobrodí český muž s českou ženou.

Pokud literatura je projevem národní duše,

máme prvou českou ženu v Máchovi. Ovšemže Máchovi posavadní literární historie, psaná c. a k. profesory pro c. a k. rakouské školy, nerozumí. Sympatizuje s učenou poesíí Kollárovou a proto jí Mácha byl »romantik«. Ano, je romantik, ale tím není o obsahu a smyslu jeho poesie více řečeno, než když dnes se řekne, že Machar je realista. Ale biografie Máchova mluví pro cítící lidi mluvou velmi srozumitelnou: odloupejte ty romantické slupky a zbude vám zničená česká rodina — otec neznající svého syna a ničící dívku toho svého syna. Ten syn pyká za svou pomstu a děsí se v žaláři před tím hrozným — Nic, ale to je české Nic, kterému ovšem rakouští a vlastenečtí literární historikové nemohou a nesmějí rozumět. Nová česká literatura začíná však od tohoto Nic, od zoufání nad českým rodinným životem...

A proto není náhodou, že po Máchovi prvním pokročilejším básníkem byla žena, Božena Němcová. Té také ti c. k. rakouští historikové nesmějí rozumět; »Babička« ano — ale povídky o českých služkách a jejich mravním utrpení, to do české, degenerované Vídní chráněné literatury nepatří. A nepatří tam zdržlivost Nerudova, nepatří tam mužný cit Macharův.

V »Magdaleně« zase máme týž problém jako v »Máji«, jenže plněji a realističtěji.

Mácha — Němcová — Neruda — Machar jsou pozitivní a čeští lidé, průkopníci české ženy, českého muže, české lásky.

Jsem si vědom, že v obrodné práci moderní ženy to ono je jen pokusem, to ono bude i pochybeno - - ale, nedělají pokusy a chyby mužové a mužové nmoderní na svých vyšlapaných cestách ?

Moderní česká žena znamená našemu malému národu zdvojení našich sil.

Vítám od srdce všecku práci mužskou i ženskou, směřující k našemu národnímu uvědomění, povznesení a obrození; vítám také snahy Brněnské dívčí akademie. Mám příležitost pozorovat dívky na universitě; mohu jen vyslovit radost z toho, že v celku tak pěkně pracují; jsem i osobně vděčen sl. Krásnohorské, že našim dcerám umožnila vyšší vzdělání.

(Přednášeno roku 1904 v Brně v cyklu přednášek pořádaných Dívčí akademií.)

T. G. Masaryk (1907) :

Postavení ženy v rodině a ve veřejném životě. *)

Já děkuji za pozvání a chci se odsloužit za ně několika slovy o postavení ženy v rodině a ve veřejném životě.

Žena v rodině má obyčejně hlavní postavení, ba říká se, že na ní celá rodina spočívá. Na mužovi, na otci méně.

Když Člověk čte všelijaké vědecké a třeba i filosofické úvahy, dočte se o ženě a o dětech. Že by se psalo o manželovi, mužovi a otci, toho se člověk málo dočte. Proto se mluví o otázce ženské.

Já toho slova nerad užívám, protože není ženské otázky. Je otázka kulturní, a je-li ženská, je i mužská a dětská atd.

Chci jen naznačit, že ve všech těch otázkách,

*) Z »Amerických přednášek«, prvně vydaných v Chicagu roku 1907. Roku 1925 v knize T. G. Masaryk: »Mravní názory«. V r. 1929 v samostatné publikaci »Americké přednášky« (Čin).

o které běží, je buď nejasnost nebo neupřímnost. Neupřímnost — nechci říci jen u mužů, ale i u žen. Jak bývá, lidé si pod tlakem názorů starších netroufají, aby mluvili, jak cítí, a je také těžko o tom předmětu něco nového povědět.

Dle mého zdání — jak já se na věc dívám a co pozoruji, pokud běží o rodinu, řekl bych, že dnes jde ne o matku, ale o otce. A co naší rodině chybí, zejména naší rodině české doma, to je otec. My mužové máme všelijaké důvody a halíme je do filosofické moudrosti, abychom se života skutečně rodinného mohli vzdalovat. Muž horuje o rodinném životě, ale ve většině případů sám si ho málo hledí. Já právě, když se dívám na inteligentní stavy — nemluvím o dělnickém stavu, ve kterém nežiju — tu vidím, že je vlastně pravidlo, že muž z rodiny utíká. Sotva se najedl, musí do společnosti kamarádů, říká, že si musí oddechnout, že potřebuje vyražení, osvěžení, a přece bude pořád mluvit o rodinném životě. Sotva přišel domů, jde zase do nerodinného života, řekněme to přímo — do hospody. A tak ten mužský život je vlastně život hospodský do velké míry. To je pravda, a proto povídám, že rodina potřebuje muže a děti že potřebují otce.

Říká se vždy, že žena od "přírody je ustanovena k tomu, aby byla matkou, a mateřství se prohlašuje za svaté. Já neříkám, že není, ale pak je i otcovství svaté, a já nevím, proč by žena byla od přírody víc ustanovena být matkou než muž otcem — oběma přísluší stejný podíl na rodině.

Muž však proto, že je svalově silnější, vymyká se tomu a hledá pak důvody velice vznešené proto, aby právě v rodině nebyl tím, čím býti má.

Pravda, u nás v Čechách — a nejen v Čechách, také v Německu a jinde — o tom, co je pravá domácnost, jsou zastaralé názory, a zejména v těch středních stavech je názor, že domácnost je proto, aby se muž nemusel stravovat v hospodě, aby jeho žena byla kuchařkou a služkou. A když se to bez obalu poví, tedy v mnohých případech muž hledá tyto domácí vlastnosti. To je spekulace čistě hospodářská, o nějakém vznešenějším nazírání není řeči. Důvod *není* v tom, že by žena ráda vařila. Některá to dělá ráda — já znám studované ženy, které rády vaří, šijí a věnují se hospodářské části domácnosti. Dělá-li to žena s chutí, je to přirozené. Ale že by domácnost trpěla tam, kde by žena měla zaměstnání mimo domácnost, tomu nevěřím, ani že by muž s ženou nebyli v pěkném poměru, kdyby se doma nevařilo. To je otázka peněží, to jsou staré předsudky. Kdyby se žena zabývala prací mimo dům, značí to, že je samostatná duchovně, muž k ní musí být jiný, protože je mu rovnější, musí ji respektovat; ona by snad vynikla, a tak my muži nejsme ještě zařízeni, abychom uznali rovnost, nebo že by žena v tom nebo onom měla vyniknout.

A proto muž nerad ženě poskytuje svého času, nemá s ní co mluvit, ne, že ona není schopna, ale on není schopen. Ty poměry musí přestat. Samostatné ženy svalují se sebe toto hospodářské otroctví. A stává se, že žena, jak byla zvyklá kráčet starou cestou, když jde tou novou, že vybočí dál, než by měla. Mluví se o emancipované ženě, a emancipovaná žena nejen mužům, nýbrž i ženám se nelíbí. Já to pochopuji — je jistá emancipace, která je nesprávná. Ale tam, kde je nová dráha, kde se má najít nový

způsob života, je pochopitelné, že se dělají chyby. A tak jistě nejedna žena tak zvaná emancipovaná udělala a dělá chyby, ale to není důkaz pro to, že by žena neměla jít novou drahou; a nesmí se proto zavržovat hnutí směřující k osvobození nejen ženy, nýbrž i muže a rodiny.

Myslím, že bude dobře, když se uzná, že muž i žena jsou si rovni ve všem. Snad je rozdíl jeden, který je dán pohlavím a jeho přirozenými a správnými funkcemi, rozdíl svalů. Muž je dnes svalově silnější, a je pochopitelné, že některá práce se prostě pro ženu nehodí, na příklad ženy nikdy nebyly vojáky atd.

Ale povídám: nehledím-li k pohlavním rozdílům, je žena muži postavena na roveň rozumově i citově.

Já nevidím při bedlivém pozorování života rozdíl mezi rozumovým nadáním muže a ženy a myslím, že se žena hodí pro všechny práce a všechna zaměstnání učená, tak zvaná intelektuální, a že může být profesorem, lékařem atd.

Říká se sice, že je žena rozumově slabší, ale nevidět to nikde. Vidět jen to, že všechna ta zaměstnání má muž, ale on jako silnější je okupoval. Že to tu znamená, že on je rozumově silnější, já nevěřím.

Musí se mít na mysli, co je měřítkem rozumové energie. Já myslím, že prostá dělnice, která má několik dětí, jež musí vychovat, o ně se starat, dávat pozor na každý krejcar, musí víc myslit než muž, který jde ráno do úřadu. Jeho úkol není rozumově tak těžký. Když se člověk za 10—12 let vycepoval na to, aby to zastal, není zázrak, že to dovede.

A teď vidím na universitě a všude jinde, že ženy obstojí jako muži, ba mnohá téměř lépe

než muži. Ne že by byla lépe nadána, ale pro poměry hospodářské. Muž-student v Evropě je nucen k pití, navštěvuje hospody, kavárny — žena-studentka toho nemůže dělat a nedělá, proto má více času, vyžítkuje ho lépe a je jistě na rovní «tomu muži. Aspoň mám za to, že je pečlivější a spořádanější.

V mnohých obchodech hledají rádi ženu, tam, kde musí být určitý pořádek.

To jsou ty hospodářské a celé sociální poměry, které regulují poměr muže a ženy a zaměstnání obou. Já tedy myslím, že nelze tvrdit, že by žena byla rozumově slabší. Píší se sice celé knihy o tom rozdílu, ale resultát je pořád ten, že rozdílu vlastně není.

Žena se ani citově neliší od muže. Říká se, že žije více citem a muž více rozumem. Já tomu nevěřím, to jsou tak povídačky, třeba i ve vědeckých knihách opakované. Muselo by se spíše říci, že žena nemá citu, ví-li se, jak se s ní zachází. Kdyby žena měla víc citu, musel by muž s ní líp zacházet, varovat ji před vysilující prací, ale to se neděje.

Ta společnost, která tvrdí, že žena je citová bytost, ta dopouští vykořisťování a vysilování ženy. Podívejte se do obchodů, tam se žena vykořisťuje, jak jen možno.

Čím by se měla projevovat větší citovost žen? Jsou ženy hlubšího citu a jsou ženy bez citu, ale právě tak i mužové. Že by žena speciálně měla nějaký zvláštní cit — ne.

Říká se, že prý žena zejména je bytost nábožensky cítící, že je více náboženská než muž, muž že je více rozumová bytost. Pravda je jen to: v kostele je více dětí a žen než mužů, ale to neznamena, že žena je zbožnější, nýbrž ona je celkem založena společensky jako muž. A když

je odloučena od společenského života a muž sedí v hospodě, tož jí chudince nic jiného nezbyvá. Tedy ta zbožnost ženy by se vyložila velmi přirozeně jedním způsobem, kdyby lidé byli upřímní. Žena prý je stvořena pro zbožnost. To by měla být pastorem a farářem ta zbožná žena a ne ten bezbožný muž. Tož jak je to možné ?

A co to stojí boje prorazit proti církvi v nazírání na rodinný život a na poměr muže a ženy. Církev přímo staví muže nad ženu, když pokládá manželství za něco nižšího než nemanželství. A tento názor o celibátu udržuje názor, že žena je něco nižšího. Prostě proto, že náboženství to je z doby barbarské, kdy žena byla zotročena. Ty názory se mění tou měrou, kterou lidé mají vyšší názory náboženské.

Ten, kdo chce mít náboženství vznešenější, bude stát o to, aby poměr muže a ženy vznešeněji, mravněji se pojímal, aby se pochopilo, že ať už manželství nebo nemanželství, je docela jedno. To jsou poměry. Někdo může žít v manželství, druhý nemůže, to je dle toho, jak už muž a žena vůbec žijí.

Co se veřejného života týká, myslím, že je žena oprávněna účastnit se všeho veřejného života, hospodářství, politiky a vůbec všeho. Co se týká hospodářství, to se připouští rovnost. V dělnictvu žena i muž stejně musí pracovat.

A co se učené hlavy a filosofové i theologové namluví, že rodina nemá být rozbita. Ale miliony žen musí rodinu rozbít, a pak se jim hlásá, že žena patří do domácnosti. Proč je tedy pouštěna do továren? To je důkaz, že může hospodářsky pracovat jako muž. I u mužů je dělba práce, proto každá žena nemusí mít stejně těžkou fyzickou práci. Vidím-li telefonistky a telegrafistky, myslívám, že je to hrozné zaměst-

nání, že to hrozně musí působit na nervy, že je to ohromně těžká práce. My jednoduše bereme práci žen, jako by se rozuměla sama sebou.

Stejně sedláci. Náš sedlák v Čechách a na Moravě pracuje tak jako žena a žena tak jako on. Pracují spolu na poli a žena ještě musí uvařit; je to práce stejně těžká. Tady i dělník i sedlák mají tu otázku takřka rozřešenu.

Jde tedy vždy o ty hospodářsky vyšší třídy. V středních stavech, tam, kde se vyvíjí luxus, je problém, co má žena dělat. Proto se tu vyvíjí názory nesprávné.

Co se týká života politického, může se žena zúčastnit politické práce jako muž. To se dokázalo fakty, že ženy politicky dovedou být činny. Že dosud nebyly, je proto, že politika dosud je zbytek starého vojenství, něčeho násilnického; a tak, jako ženy byly vyloučeny z vojenství, byly vyloučeny i z politiky. Císařové, králové, všichni takoví vynikající lidé byli vojáky. Náš císař posud je nejvyšším pánem vojenským v Rakousku; a ta spojitost politiky s vojenstvím způsobila, že z ní žena byla vyloučena.

Ale kde politika má být vědou, řízením společenského života, kde je mravná, tam se i ženy začínají účastnit politiky. Dle zpráv se ženy v politice osvědčily.

A dejme tomu, že by se staly nějaké chyby, je to proto, že je to něco nového. A tudíž, kdyby i zde byla nějaká nedokonalost v jejich politické činnosti, není to ještě důkazem, že se ženy nemají politiky zúčastnit.

A vůbec v té věci má žena, která chce pokračovat s časem a s vývojem doby, těžší postavení než my, protože každý na ni hledí. Mluví-li s ženou veřejně činnou, vyznává každá, že má vlastně vyhovět lépe než muž, protože

každý dává na ni pozor. Co se muži odpustí, neodpustí se ženě. A toto postavení — pořád být na stráži — působí na nervy, je to veliké vydání nervové síly.

Za lepších společenských poměrů bude žena veřejně i politicky činna. Je-li dána ženě volnost, aby byla politicky činna, není tím řečeno, že každá žena bude veřejně činna.

Tvrdí se, že celý náš národní život vezme za své, budou-li ženy v politice činny. Ale poslanců v Rakousku je 516, dejme tomu, že by se polovina žen dostala do parlamentu: znamená to zkázu národa ?

A stejně nesprávný je argument hospodářský, že ženy nemáme do konkurence nutit. Muž je zvyklý na konkurenční boj, žena je prý neschopná s ním konkurovat, jako slabší podlehne, a muži mají nad tím lítost. To je docela nesprávný argument.

Ríká se, že se tím kazí obchod, že je už muži zle obchodovat. Medik řekne: My sami nemáme co jíst a teď přicházejí ženy a konkurují. Docela nesprávné. Když živí ženu, která si nic nemůže vydělávat, musí muž konkurovat; vydělá-li si žena sama, nemusí muž tolik konkurovat. Nemá-li muž starost o ženu, když sama si vydělá, má snadnější postavení. Všude může být žena činna, ona by tudíž rozhojňovala bohatství, byla by samostatnější, a tím uleví muži. Zde se pořád přijímají immigranti: proč se bát konkurence ženy, když se z Evropy muži i ženy přijímají.

Ale za tím se skrývá ten starý názor, že žena má být pro muže. Ona však má být pro sebe jako muž, a spojí-li se muž a žena pro život a je-li to spojení opravdové, pak jsou jeden pro druhého a vědí, jak regulovat nejen svůj rodinný, nýbrž i veřejný život.

A tak bych chtěl povědět všeobecně, že nynější civilisace a stadium vývoje, na kterém nyní jsme, žádá v zájmu všech toho, aby žena byla postavena muži na roveň ve všech oborech, vyjmouc zaměstnání, daná růzností pohlaví.

A já myslím, že tou rovností rodinný život získá a získá i život veřejný.

My muži tím, že žijeme veřejně, máme mnoho a mnoho zdrojů radostí, které jsou ženám neznámy.

Ctižádost může muž ukojit, on má čestné postavení, a žena, která veřejného postavení nemá, ta všechny tyto podněty nemá mít? Tím zakrňuje jistá část duševních schopností ženy. To oddalování od veřejného života zbavuje ženy mnohých a nejlepších citů, a přece pořád mluvíme, že žena je bytost citová.

Ten veřejný život má do sebe také to, že vzpružuje energii, sílí vůli. Všechny těchto dobrých vlastností veřejného života budou účastny také ženy.

Jsou ovšem také špatné stránky veřejného života. Ale pak nemáme říkat, že se ho ženy proto nemají účastnit. Musíme si říci: musí být lepší, musíme to napravit, ale ne ženy od veřejného života oddalovat.

Končím přesvědčením, že rozumově, citově, mravně, nábožensky, politicky, hospodářsky, ve všech oborech veřejného života žena i muž mají být rovni až na, zaměstnání, která jsou dána růzností pohlaví.

*

Prof. Masaryk požádán byl r. 1910 o přednášku o ženské otázce v Ženském klubu; odpovědí byl tento dopis pí Olze Stránské. Otištěn v IV. roč. Služby (str. 179 a n.) a v Masarykově sborníku (str. 77).